

Egyháztörténelmi adatok.

CLVIII.

Inség 1817-ben.

Az évszázak első és második tizéve sok szerencsétlenséget hozott már eddig hazánkra. Négyszáz éve a pórlázadás, háromszáz éve a Bástia-korszak és a Báthori Gábortól földidézt zavarok nyomorgatták őseinket. 1718/19-ben nagy éhség és pestis, melyről Cserei Mihály följegyzéseit Benczédi Gergely közölte a Ker. Magvető XII.-ik évfolyamában. Ugyane nagy inségről Tarcsafalvi Boros János papunknak is maradt fönn saját kéziratában naplója. (Kollégiumi könyvtár. K. I. 3.) Uzoni Fosztó János árkosai mester is leírta a háromszékieket lesújtó csapásokat, mint erről Kénosi Tóser Jánostól értesülünk.

1816-ban is rendkívüli zivataros időjárás volt. A következő évben nagy éhség, szárazság és pusztulás dulta Erdélyt. Ez inség enyhítéseképen készítették a Torda és Kolozsvár közti feleki útát országos költségen. Ferencz császár látogatása is e csapásokra következett vigasztalásképen. E látogatás lojális emléke a Topler fogadás költségén fölállított oszlop, a ma is repülni készülő császári sasokkal az ó-vári piacz-téren. Ez „örök oszlop“ fölállításának dicsőségét s az alattvalói példás hűséget mind csupa e magánhangzókkal zengő alkalmi versekben énekelték meg, mely korfestő, izléstelen magasztalás tanulságos emléke a Ferencz császár alatt ránk szakadt inséges nyomorúságoknak, melyek mind anyagi és mind lelki életünket sok időre elsorvasztották.

Az 1817.-iki szűk esztendőnek borzalmait Tiboldi István, a szentgericzei, költői lelkü mester is élénken festi egyik töredékesen fönmaradt prédikációjában. E ma már csaknem hihetetlen részleteket a múlt idők mostahaságáról érdemes lesz közölni olvasóinkkal, kik a régi kincses Kolozsvár ily gyásznapjairól jóllétük napjaiban régóta megfeledkeztek.

„Az éhség legnagyobb nyomoruság ezen a világon! Mert mi lehet keservesebb egy érzékeny szivü édes atyának, mint midőn látja, hogy öt-hat éhbel halásra jutott gyermekei könnyes szemekkel néznek vele szembe, ezt mondván: „Atyánk! adj kenyeret nekünk, mert meghalunk. — És ő nem segíthet rajtuk“.

„El nem hallgathatom azt, hogy midőn az 1817.-dik szűk esztendőben a kolozsvári Nemes Collegiumban folytattam tanulásomat, belü számtalanszor keseredtem el, midőn láttam az éhbel halásra jutott szegénység csoportjait a kapukban. Könynyeket hullattam tanuló asztalom mellett az éjszakákon, midőn az éhbel halásban vonagló nyomorultaknak bús nyögéseitől echóztak házaink falai. Elkeseredtem, látván minden reggel újabb-újabb számos halottakat heverni az utcákon s tiz-tizenkét meghaltakat azon egy sirba minden tisztesség nélkül temettetni. Láttam én s még most is el kell keserednem, mikor eszembe jut: láttam én az édes anyát az út mellett halva feküdni s ártatlan kised gyermekét a meghalt anyának mellén nyivogva mászkálni, a ki tejet akar vala szopni az édes anyai emlőkből és semmit sem talált abban“.

„Ezt láttam, tulajdon szemimmel láttam és sűrűn hullottak könnyeim, hogy láttam; úgy, hogy elmondhattam a siró Jeremiással: A halál feljött a mi ablakainkra, bejött a mi palotáinkba, hogy elveszesse a kiesi gyermekeket az útról és az ifjakat az útról. Jer. 9: 21.“

Tiboldi e korfestő nyilatkozatát a Bartók-család örzi rokoni kegyelettel, Tiboldi több más érdekes kézirataival együtt.

K. F.

Magyarország közoktatásügye az 1903. évben.

Nem rég jelent meg a vallás- és közoktatásügyi minister 1903. évi jelentése az ország közoktatási állapotáról. Nincs terünk arra, hogy az egész jelentésről kimerítő ismertetést közöljünk. A következő sorokban csak egy néhány adatot fogunk közölni, a melyek az oktatásügy nemzeti irányú haladására vonatkoznak és a felekezetek szerepét világítják meg.

A jelentés három részre oszlik. Az első adja a tulajdonképeni jelentést, a második a közoktatás, egyházi és hitélet statisztikai ismertetését, a harmadik a nagy gonddal készült statisztikai kimutatásokat. Olvasóink előtt a tulajdonképeni jelentés adatai jórészen ismeretesek, mert a legfontosabb közoktatásügyi mozzanatokról, változásokról folyóiratunk mindig értesíti közönségünket. De a *felső oktatás* területén meg kell említenünk azt a mozgalmat, melyet a kolozsvári egyetem kezdeményezett, hogy t. i. *a hazai egyetemek doktori oklevelei a latin nyelv helyett magyar nyelven állíttassanak ki*. A kérdés még tárgyalás alatt van. Mindkét álláspontnak vannak hívei és ellenzői elegen. *A középiskolai oktatás* tantervéhez az *Utasítások* ez évben jelentek meg. Ez utasítások csak mintát akarnak nyújtani az egyes tudományszakok módszeres feldolgozására, de — hangsúlyozza a jelentés — nem akarják bénítani a tanári testületek egyéni felfogását s nem akarják utját állani a helyi viszonyokból folyó eltéréseknek. *A tanárhiány* szűnőben van, sőt egyes szakoknál túlproductiótól is lehet tartani a középiskoláknál. *A testnevelés* érdekében az az eszme merült föl, hogy az országos közoktatási tanács mintájára külön és önálló *testnevelési tanács* alakíttassék. Az állami internátusokra is mind nagyobb gondot fordít a közoktatási kormány. Ez évben kettőt létesített.

A népoktatás terén eléggé nem méltányolható, fontos intézkedés volt *a népiskolai ifjúsági könyvtárak* szervezése, továbbá a *nép- és vándorkönyvtárak* s ezek szervezésére vonatkozó szabályok megállapítása. Valóban elérkezett e könyvtárak felállításának ideje. Bámulattal olvassuk az amerikai culturális politikának azt az igazi népnevelésre